

УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

НА ЕМІГРАЦІЇ

ПЕДАГОГІЧНО - МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Ч. 1

Авгсбург — жовтень 1947

Рік I

ПЕРЕДМОВА

Виконуючи постанови з'їзду представників українських учительських громад в Ульмі з 27. квітня цього року, Управа Центральної Української Учительської Громади починає видавати педагогічний журнал. Міститиме він педагогічні й методичні статті з обсягу навчання всіх предметів і всіх типів наших шкіл, а також обговорюватиме організацію нашої вчительства, даючи одночасно перегляд шкільного й учительського життя нашої еміграції та інформуючи своїх читачів про нові педагогічні напрямки у світі.

Йдучи за нашою традицією до 1939 р., назвали ми журнал «Українська Школа», хоч часто виходитимемо в журналі поза чисто шкільні українські проблеми і братимемо до уваги проблеми світового шкільництва, а також позашкільне виховання і навчання.

Сподіваємося, що наш журнал дасть багато порад і вказівок для нашої вчительства, підтримає на душі наших вихователів у їх тепер особливо тяжкій і відповідальній праці, розвіє багато сумнівів та спричиниться до узгодження напрямних виховання і навчання, дасть змогу вчителству обмінятися своїми міркуваннями, поглядами і практикою, а передусім розворушить українську педагогічну думку, як серед нашої вчительства так і громадянства, скристалізує і сконцентрує її та дасть поштовх до не одного корисного почину.

Виходитиме журнал покищо як місячник і додаток до «Нашого Життя», що його Видавництво пішло назустріч потребам учительства і нашої шкільництва та згодилося на це, однак, якщо журнал розвинеться, може перейдемо на двотижневик або видаватимемо його в подвійному об'ємі.

Усе наше вчительство, всіх педагогів, теоретиків і практиків запрошуємо до співпраці у нашому журналі і прохаємо якнайскоріше присилати свої цінні статті з вище заданих ділянок, а також поширювати наш журнал і приєднувати для нього численних передплатників.

РЕДАКЦІЯ

Д О Б Р И Й У Ч И Т Е Л Ї

„Кого зненавиділи боги, того зробили вчителем” — не раз чуємо цю давню римську приповідку, або багато інших ще згірдливіших висловів про вчительський фак. Якщо мати на увазі важку вчительську працю та дуже часто незрозуміння вихованців і батьків, то приповідка може й правдива, але якщо говоримо про саме звання, вона зовсім фалшива. Навпаки. Це незвичайно шляхетний і почесний фак. Матеріал різних мистецтв — це мертва субстанція — дерево, камінь, фарба глина, — матеріал педагога — це живий, творчий, молодий, богоподібний дух. Продукт інших мистецтв, хоч і як одуховлений, проте, мертвий, — продукт же виховного мистецтва — це людський дух, що сам із себе може далі діяти і творити найвищі культурні цінності, передаючи їх з покоління в покоління, з роду в рід. Ні, навпаки! „Кого полюбили боги, того зробили вчителем” — ось правдива оцінка, ось правильний підхід. Сам Бог зробив свого Єдинородного Сина — Учителем людства і освятив вчительське звання. Равві — учитель — це одна з назв Христа, що нею часто користувались Його учні. Хто розкриває справжні високі правди життя, того теж сповиває відблиск авреолі Боговчителя.

Коли обмірковуюти виховні методи, то безсумніву найважливіший виховний засіб — це сам учитель, його особистість та індивідуальність.

Кожний учитель, щоб мати змогу виховувати, мусить сам бути вихований. Він може виховати в основному таку особистість, якою він сам є, якщо тут не заважать інші вчителі, дім, середовище чи вроджені психічні заложення. Учитель мусить мати що давати молоді. Він сам мусить бути пройнятий ідеалізмом, що органічно виростає з глибин його душі. Душа доброго вчителя напружена, настроєна на вищий тон життя, просякла ідеалами й силою духа, що промінює від нього і діє навіть підсвідомо на молодь. Ніяке слово вчителя не виховує, якщо воно не впливає з його глибокого перекоңання, чи захоплення, якщо він у житті його сам не додержує. Криза сучасного виховання — це передусім криза вихователів. Наскільки людина вірить сама в себе, настільки й інші вірять у неї. Учитель виховує передусім своїм власним прикладом і зразком. Справжній мистець школи — це водночас і мистець життя.

Тільки дійсна особистість учителя має справжній виховний вплив. Особистість і виховне діяння нерозривно зв'язані. Така особистість здобуде собі авреолу поваги й авторитету у молоді, авторитету, що його важко буде захитати. Без викликання глибокої пошани і захоплення вищими ідеалами серед молоді годі подумати собі виховання, так само як і вище людське буття. Тільки таким способом можна розбудити в молоді здібності й таланти.

Особистість доброго вчителя відзначається звичайно й виховною інтуїцією, він має, так сказати б, педагогічну іскру. Добрий учитель має замилювання до свого звання, він любить молодь і школу, нею живе. Про неї думає не тільки в школі. Його думка працює в кожную вільну хвилину над способами підтягнення молоді на вищий рівень духовости, він обсервує молодь, досліджує її психіку, думає над її хибами та їх усуненням. Він користує з кожної нагоди, де міг би довідатись щось нове з виховної чи наукової ділянки та застосувати у своїй практиці. Його думка, так сказати б, постійно спалюється у виховному напрямі та в напрямі життєвих ідеалів. Якщо це правда, що молодість міряється не роками, тільки життєвою поставою, психічним наставленням, світосприйманням, то добрий учитель завжди молодий. Духова молодість супроводить його від колиски до смерти. Такий учитель стає несамохіть провідником молоді. Молодечі душі, згуртовані довкруги такого вихователя, творять справжню духову спільноту, вищу й шляхетнішу, як та, що постає для виконання праці, для спільного діла. Таке якраз провідництво, сперте на особистім співжитті, стало підставою виховного руху, що в Данії зв'язане з особистістю Грундтвіга, а його осередками є відомі данські вищі народні школи, де молодь провадить кілька місяців в особистім співжитті, під проводом учителя, що продовжує традицію Грундтвіга. Маємо тут на увазі не програми, не формули, але дух виховного провідництва, що відпліюється людині тільки від людини. Внутрішнім джерелом, що оживляє таку спільноту, є не ідеологія, не доктрина чи догма, але жива особистість. Очевидно, така спільнота може поглибитися і зміцнитися ще й спільною ідеологією. Засобами тут будуть не примус і дисципліна, сперті на зовнішнім авторитеті, а тільки любов і глибока пошана. Ціль тут — це розвиток усіх життєвих сил у кожного члена духової спільноти, перемога всіх злих психічних комплексів, що сковують душу (див. реферат проф. Гессена в збірці рефератів з 6. Міжн. Конгр. Моральн. Вихов. у Кракові, 1934, стор. 45-56).

Яким саме способом велика особистість учителя діє на молодь, годі докладно схопити, мабуть свідомо й підсвідомо. Молодь глибоко шанує його, цінить, любить і має довір'я до нього, а через те починає в усьому наслідувати вчителя і п е р е б и р а т и

від нього не тільки погляди й життєві засади, але спосіб життя та звички. Через те живий приклад учителя дуже важливий. Важливе не тільки те, що молодь в учителя бачить у школі і в приватному житті, але і що довідується про нього.

Відчуваючи глибоку пошану, довір'я, чи любов до вихователя, молодь соромиться своїх поганих вчинків перед ним. А що погане, недобре, неморальне в очах глибоко шанованого вчителя, те відчуває молодь як справжнє зло в своїй суті — перед Богом і людьми. Направду це післанник неба — такий учитель, що сором перед ним, а не страх і кара стримує молодь від поганих учинків. Коли один учень у клясі піддав думку зручно й дотепно „пошахрувати” шанованого вчителя, інші учні відповіли: „Ні, це направду нечесно було б обманювати професора Н. Н.!” Ось зразок, як діє справжня особистість вихователя на вихованка.

Великий учитель залишається для учня вчителем на все життя. Його вплив не обмежується тільки шкільним віком, а виходить далеко поза шкільні мури. Постає доброго вчителя залишається в уяві учня все життя, остерігає й зупиняє перед поганими вчинками. Що сказав би на це мій учитель? — думає не раз і в дозрілому віці учень перед якимсь рішенням, бачить в уяві вияв учительового невдоволення, а інколи і появиться соромливий рум'янець на обличчі колишнього учня.

Один державний муж, що на нього великий вплив мала його мати, пише в своїх споминах, що в пізнішому житті по її смерті, навіть перед державними рішеннями, запитував себе, що сказала б на те його мати, і відповідно до того діяв. Такий приблизно вплив, як та мати, має кожний справжній вихователь.

Можливо, що ще й іншим способом, підсвідомим, має вплив добрий вихователь, створюючи відповідну виховну атмосферу.

Щораз частіше говорять сьогодні, навіть у науці, про сугестію, телепатію, флюїд, промені людської думки, що тут є мабуть не без значення.

Коли вдарити у клявіш фортепіану і викликати його звук, відзветься і струна скрипки, настроєна на той самий тон. Струна задрижить і тихо заграє. Чи ж голос душі вихователя, настроєної на високі життєві тони, не порушить таких же духових струн у молодця і не приневолить їх заграти зворушливу пісню шляхетних учинків?

Д-р П. Ісаїв

Реформи побудови шкільництва в Німеччині

Серед нашої еміграції чуємо різні голоси на тему, які школи потрібні нам і яка повинна бути їх побудова та пляни: фахові школи, чи гімназії, чи восьмирічні, чи чотирирічні; якщо восьми-

річні, то чи реальні з латинською мовою від третьої кляси і без грецької, чи клясичні з латинською від першої кляси і з грецькою від п'ятої, чи без греки.

Ці самі питання актуальні і для німців. Тим то і для нас цікаво, як розв'язують їх німці та які зарисовуються у них напрямки щодо побудови шкільництва. Шкільна влада всіх окупаційних зон виходить з трьох основних принципів:

1. Нова німецька школа спочатку повинна дати всім учням однакову освіту; пізніше учень повинен вирішити, до якої середньої школи йти та який напрямок освіти йому вибрати у ній.
2. Безплатність навчання повинна уможливити доступ до середньої школи й університетів всім колам населення.
3. В багатьох краях хочуть крім того допустити до високих шкіл також тих, що не мають іспиту зрілості.

Хоч принципи однакові, та проте в їх реалізації зарисувалися три напрямки реформ, саме у плянах 1) російської зони, 2) Надренщини і 3) Ганноверщини. В советській смузі всі діти без різниці ходять до восьмирічної народної школи, в якій від 5 шк. року введено одну чужу європейську мову як обов'язкову, а від 7 шк. року учень вибирає або латинську мову, або математику, фізику і хемію.

Після народної школи переходить учень або до трирічної професійної школи, або до чотирирічної середньої загальноосвітньої школи (малої гімназії), що розподіляється на 4 галузі: німецько-знавчу, клясичну, новочасних мов і математичну.

До університету можуть вступити також абсолювенти професійних шкіл, а то й визначні у своїм фаху робітники й ремісники. Тут бачимо безперечно сильний вплив советської шкільної системи.

В протилежність до советської зони північна Надренщина додержується старих форм. Після чотирьох років народної школи учень іде до восьмирічної гімназії, в якій від першої кляси вивчає латинську мову, а від другої англійську мову. Від четвертої кляси гімназії ділиться гімназія на два типи: 1. гуманістичний, де вивчають грецьку або французьку мову і 2. природничий. Отже, 14-річний учень повинен вирішити, який напрямок освіти він обирає.

Ганноверський плян, себто плян колишнього пруського міністра Грімме, вибирає середню дорогу. Він залишає старі шкільні форми — семи- чи восьмирічну народню школу і восьмирічні гімназії, одначе достосовує програми середніх і вищих кляс народної школи до програм нижчих кляс гімназії так далеко, що перехід до 12-ого, а навіть 14-ого року життя не робить ніяких більших труднощів. Обидві школи починають в той самий час

вчити як першу чужу мову англійську, а після 14-го року життя відхиляються остаточно дороги обох шкіл.

До університету допускають також без іспиту зрілості, якщо хтось досягне успіхів на першому вступному передсеместрі.

Всі типи побудови мають свої добрі й погані сторони, одначе про них скажемо колись окремо. Зрештою, радо дамо місце на сторінках нашого журналу всім, що хочуть взяти голос в справі найдоцільнішої побудови українського шкільництва на еміграції.

ОСНОВНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Учитель повинен так навчати, щоб він міг розв'язати поставлені йому завдання. Він повинен досягти докладно визначених цілей; з того також виходить, що він мусить прямувати докладно означеними шляхами. Годі залишити випадкові, чи досягаються цілі і як вони досягаються. До того долучується ще, що вчитель має опікуватися у своїй класі учнями з різними здібностями; це вимагає якраз передусім добре продуманих способів.

Тим то вчитель мусить зважати на деякі здобуті досвідом засади, якщо він має певно вести своїх учнів; він мусить знати різні продумані й випробовані шляхи, щоб на основі того знання вміти правильно й самостійно діяти.

Навчання відрізняється від виховання тим, що завжди приходить до нього щось „третє”, саме матеріял, який треба засвоїти учневі, щоб йому дати освіту і виховувати на цьому матеріялі і цим матеріялом. При цьому виринає питання, як матеріял подається учням.

Тут є три можливості: учитель може або сам подавати матеріял, або він може опрацювати його з учнями, або доручати учневі його опрацювання.

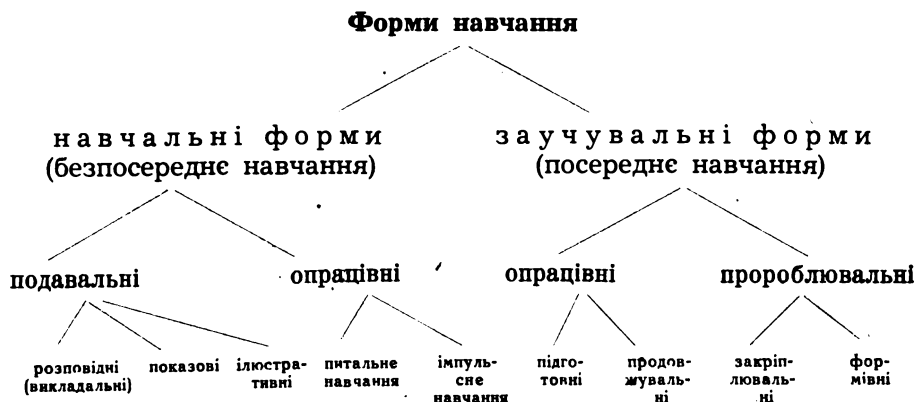
Четвертий випадок, що учні працюють без ніякого керівництва вчителя, не входить тут до уваги; бо це буде вже не властиве навчання, а самоосвіта.

Якщо вчитель подає навчальний матеріял сам, тоді маємо форму **безпосереднього навчання**; при цьому байдуже, чи вчитель розповідає, чи щось показує, чи ілюструє.

Учитель стоїть також у безпосередньому зв'язку з учнями, якщо він опрацює матеріял з учнями. При цьому може він послуговуватися якимись **запитаннями** (питальне навчання), або спонукувати учнів відповідними **поштовхами до думання** чи **імпульсами** (стимулами), щоб вони висловлювали свої думки й погляди (імпульсне навчання). Натомість маємо до діла з формою **посереднього навчання** (самостійна робота учнів), якщо учні без безпосереднього керівництва вчителя **опрацюють чи проробляють** матеріял навчання.

Учитель, щонайменше на деякий час, для того, щоб учні працювали самі для себе, перестає безпосередньо працювати з учнями. Учні працюють на основі даних, які на час їх роботи виступають поміж ними і вчителем (посереднє навчання). Форма самостійної роботи учнів займає особливо у сільських школах багато місця.

Назвімо форми безпосереднього навчання навчальними формами, форми посереднього навчання заучувальними, і одержимо ось таку схему:

При подавальному навчанні учитель сам дає учням новий матеріал взаємозалежним способом. Учитель розповідає (викладає) учням матеріал, учні сприймають його, прислухаючись і приглядаючись.

При цьому байдуже, чи довгий цей виклад, чи короткий; інколи це вся історія, іноді один розділ, часом пояснення розміром одного чи кількох речень, деколи тільки одно слово, якого учні не знаходять або не можуть знайти, через що його повинен сказати учитель.

Учитель може різно подавати новий матеріал, залежно від предмету чи завдання: **словами, власною чинністю, речами або явищами**. Відповідно до того розрізняємо **розповідну, показову й ілюстративну** форму.

1. **Розповідна форма навчання.** Учитель розповідає, чи то читаючи, чи то вільно говорячи. Щодо змісту входить тут до уваги: звітлення й оповідання, опис і зображення, пояснення і по-жвавлення. При цьому у звітленні й оповіданнях з'ясовуються події в часовій послідовності (напр., нещасний випадок), в описі й зображенні з'ясовується розміщення в просторі (напр., краєвид); звітлення й опис бувають вдержані речово і звертаються до розуму, натомість оповідання і зображення є особисто забарвлені та звертаються до серця і почуття.

Пояснення може бути **мовним поясненням** (пояснення слова і речення) і **речовим поясненням** (речі і дії). Пояснювати **мовно** можна **зближеними значеннями** висловами (напр., талант = хист), **етимологічним випровадженням** (пасовище від пасти), **говірковими висловами** (плай = гірська доріжка), **перекладом** на рідну мову (геологія = наука про землю), **спрощенням** і **розчленуванням** будови речення.

Під **речовим поглядом** пояснюємо частково з допомогою наочних засобів (дивись далі), а теж порівняннями, прикладами, описами і т. ін.

2. Показова форма навчання. Тут показує вчитель учням те, чим повинен бути новий матеріал. Він сам виконує те, чого учні мають навчитися. При цьому важливе вміння: учень повинен навчитися виконувати те, що він ще не вміє, або не вміє правильно (напр., при співі, руханці, рисуванню, моделюванню, ручних роботах). Вчитель показує — учень пробує це наслідувати; учитель поправляє або показує це ще раз; це діється так довго, доки цього не зуміє теж учень (напр., руханкові вправи, новий рід шва при ручних роботах і т. ін.).

3. Ілюстративна форма навчання. Тут показує вчитель не власні чинності, тільки **речі** або **події**, напр., предмети, моделі, образи, фільми; далі експерименти при навчанню природознавства, при науці про життя, домашніх роботах і т. ін.

При поверховному розгляді могло б видаватися, що показова й ілюстративна форма навчання — це те саме; однак це так тільки видається. При показуванню вчитель сам діє, і то з тим наміром, щоб учні наслідували те, що він виконав; натомість при ілюструванню вчитель не прямує до того, щоб учні також виконували показане (напр., руханкова вправа — фільм краєвиду).

Показуючи й ілюструючи, вчитель повинен зважати на те, щоб учні також могли стежити за тим, що показуємо й ілюструємо; далі важливо, щоб можна схопити як цілість, так і частини.

В деяких випадках має вагу те, чи учні бачать із своїх місць, чи треба їм звеліти виступити поодинокі, групами або усім. Важливо, щоб не поспішати, тільки щоб дати потрібний для сприймання час.

(Далі буде)

Переклад з німецької мови.

З діяльності Української Учительської Громади

Щоб здійснити рішення й резолюції Учительського З'їзду з 26. і 27. квітня цього року, обрана З'їздом Головна Управа Центральної Української Учительської Громади відбула сім засідань, на яких проведено в життя ось що:

1. Остаточо оформлено **с т а т у т и** центральної, обласних та

місцевих українських учительських громад і зареєстровано їх у ЦПУЕ. Статути розіслано до всіх 8 областей, а обласні громади розіслали їх далі до місцевих УУГ, яких є коло 60.

2. Д-ра Маркіяна Терлецького і проф. Василя Данилишина обрано делегатами від Гол. Управи ЦУУГ до Головної Переселенської Ради для співпраці з нею.

3. До Кураторії при Відділі Культури й Освіти ЦПУЕ обрано делегатами д-ра П. Ісаєва, д-ра М. Терлецького та проф. І. Сточанського, які мають передавати всі побажання учителів щодо шкільництва та співпрацювати в їх зреалізуванні.

4. Вислано на З'їзд ЦПУЕ як представника Гол. Управи ЦУУГ проф. В. Чередарчука, щоб обстоював в шкільних та вчительських справах встановлені Головною Управою ЦУУГ напрямні. На З'їзді ЦПУЕ 8. 5. ц. р. рішено з реформувати Кураторію при Відділі Культури й Освіти так, щоб працю Кураторії розділити між референтів різних родів шкіл, а також покликати фахових інспекторів для різних типів шкіл по кількох для всієї школь. округи, а не окремих для кожної області.

5. Створено кваліфікаційну комісію під проводом дир. М. Величка, яка має співпрацювати з Відділом Культури й Освіти при ЦПУЕ в перевірці вчительських кваліфікацій, а також допомогти вчителям доповнити свої кваліфікації. Завдяки заходам цієї Комісії Філософ. Факультет У. В. Унів. оповістив уже в пресі відповідний Комунікат про можливості приступити до іспитів, що доповнять кваліфікації вчителів середніх шкіл.

6. Ухвалено правильник Допомогової Каси Центральної Української Учит. Громади в американській зоні, фонд якої творять 50% щомісячних прибутків ЦУУГ-и. Ціль Допомогової Каси — давати зворотні і беззворотні позички членам місцевих У. У. Громад. Потребуючий вносить прохання до ЦУУГ-и з опінією місцевої УУГ-и. Беззворотна допомога до 300 РМ. видається на випадок смерті рідні або іншого нещастя, а зворотна до 500 РМ. на 6 місяців з оплатою 12% на рік. Той, хто одержує позику, складає відповідну заяву-зобов'язання про повернення позики; цю заяву стверджують два поручники.

7. Проведено підготовчу працю для видання педагогічного та професійного вчительського журналу. Організацію й редакцію журналу доручено д-рові П. Ісаєву, що створив редакційну колегію.

8. Вислано два прохання до ЦПУЕ:

а) про призначення певної кількості вчителів народних та середніх шкіл для робітничих груп, що їдуть з Німеччини до інших держав;

б) про пересилання Учительській Громаді всіх шкільних під-

ручників, надісланих до ЦПУЕ. Учительська Громада передасть ці підручники відповідним фаховим комісіям для оцінки, а пізніше разом із оцінкою поверне їм до ЦПУЕ; комісію підручників для народної школи вже створено під проводом п. Софії Годованець;

в) пригадати в пресі, що всі шкільні підручники слід перед друком надсилати до ЦПУЕ. Автори повинні також повідомляти ЦПУЕ наперед про свої праці, щоб уникнути паралелізму в складанні підручників.

Центральну У. У. Громаду повідомлено, що друкуються зредаговані проф. Л. Білецьким українські читанки для 1 і 2 та 3 і 4 класи гімназії, а також істор.-літерат. хрестоматія для 5 кл. гімн. (середня доба) і для 6 кл. (нова доба до Шевченка). Готується хрестоматія до 7 і 8 кл. Друкується новочасна всевітня історія д-ра М. Терлецького, готується до друку старовинна історія. Вийшла вже в світ історія середніх віків.

ПРИГАДКА ЩОДО ВПЛАТ

Головна Управа Центральної У. У. Громади пригадує свій обіжник про те, що місцеві У. У. Громади повинні негайно надіслати 50% своїх щомісячних прибутків до Централі на фонд Допомогової Каси на адресу: Проф. Василь Чередарчук, Авгсбург, Сомме-Казерне, бльок 4/65 — і 25% своїх прибутків до Управи Обласної У. У. Громади.

Крім того всі Управи Обласних У. У. Громад повинні надсилати згідно з статутом 50% своїх щомісячних прибутків скарбникові Централі п. Рудницькій-Чапленко, Авгсбург, Сомме-Казерне бл. 4/72.

Тут слід підкреслити, що вже виконали свій обов'язок місцева УУГ в Ділінгені та обласні УУГ в Байройті, Мюнхені і особливо в Регенсбурзі (остання надіслала 1116 РМ.). Сподіваємося, що найближчими днями надішлють обов'язкові платежі всі інші місцеві й обласні громади.

ПОБОРЮЙМО НЕПИСЬМЕННІСТЬ

Від ЦПУЕ довідуємося, що при наборі робітників до Канади на лісові роботи багато прийнятих робітників українців відкинуто тільки тому, що вони не вмели підписатися, дарма, що мали добрий європейський одяг і взуття.

В зв'язку з тим згідно з бажанням ЦПУЕ Централі УУГ-и закликає всі свої клітини розпочати боротьбу з цим прикрим явищем, яке з одного боку компромітує українців, а з другого боку стоїть на перешкоді виїзду до Канади.

Віriamo, що все вчительство вживе всіх засобів, щоб усунути до решти неписьменність серед нашої еміграції.

РЕЗОЛЮЦІЇ З'ЇЗДУ ЦПУЕ В КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ СПРАВАХ

(8. 5. ц. р. в Регенсбурзі)

1. В секторі загальної, народньої та фахової освіти 2-гий З'їзд Української Еміграції вважає необхідним:

а) довести до строгої системи розпочату Відділом Культури й Освіти ЦПУЕ працю над уніфікацією та упорядкуванням шкільно-адміністративних та програмово-методичних справ;

б) поширити Відділ Культури й Освіти ЦПУЕ, запрошуючи до праці потрібні фахові сили та забезпечуючи їм відповідні умовини праці;

в) доповнити Кураторію при Відділі Культури й Освіти відповідними референтами народнього шкільництва, дошкілля, позашкільного виховання та обласними інспекторами;

г) в секторі дошкілля тісно співпрацювати з Об'єднанням Українських Жінок на еміграції й упорядкувати справу дитячих садків, забезпечивши їх постійним методичним керівництвом та організувавши курси підготовки садівничок;

г) звернути увагу на позашкільне виховання дітей і організацію їх дозвілля: літніх майданчиків, дитячих клубів, дитячих та лялькових театрів.

2. Звернути особливу увагу на справу етичного виховання нашої молоді, в основу якого мають бути покладені християнська мораль та національна єдність українського народу, свідомість відповідальности та толеранція.

3. Навчання в усіх школах провадити в дусі єдиної літературної української мови на основі правопису, прийнятого Українською Академією Наук в 1929 р. та Науковим Т-вом ім. Шевченка у Львові.

4. Приймаючи до уваги можливість скорого переселення еміграції з Німеччини:

а) підготувати шкільництво і культурно-освітню справу до нових форм праці при розселенні;

б) заснувати і правно оформити одну-дві середні і декілька народних шкіл поза таборами — для емігрантів, що залишаться в Німеччині на довший час.

5. Давати шкільні підручники до фахової рецензії і допускати до шкіл лише підручники, рекомендовані Відділом Культури й Освіти ЦПУЕ.

6. а) Видавати фаховий педагогічний журнал, що обговорював би фахово-педагогічні, методичні та виховні проблеми і спричинився б до піднесення фахових кваліфікацій працівників школи;

б) для тієї ж мети влаштувати систематичні педагогічні та методичні курси для вчителів.

7. Працю Відділу Молоді ЦПУЕ координувати з працею Відділу Культури й Освіти ЦПУЕ в тому напрямку, щоб система виховання була єдина та не йшла в розріз з вимогами шкільної дисципліни, виховання і навчання.

8. Посилити масову культурно-освітню роботу серед дорослого населення системою популярних лекцій та доповідей.

З'їзд просить духовенство обох українських Церков звернути особливу увагу на піднесення релігійно-морального стану еміграції.

Стан українського шкільництва

Загальна мережа українських шкіл на еміграції в Німеччині така: американська зона: гімназій — 24 (було 29), англійська зона — 4, Австрія — 2, у французькій зоні гімназій немає; учительських семінарій — 3, середніх торговельних шкіл — 4, середніх технічних — 2, ветеринарійних технікумів — 1, середніх сільсько-господарських шкіл — 2, середня школа лісничих — 1, шкіл образотворчого мистецтва — 6, музичних шкіл — 6, народніх університетів 6 (було 11), курсів чужих мов — коло 40 (вони непостійні і їх кількість міняється), курсів для неграмотних і малограмотних — 48, курсів медичних сестер — 8, народніх шкіл усіх — 72, дитячих садків — к. 70.

Дітей у дитячих садках — 600 (всі числа тут приблизні), учнів у народніх школах — 3000, у гімназіях — 2.800, учасників на курсах чужих мов, курсах для неграмотних і малограмотних та в народніх університетах — 1.000; разом дітей, учнів і учасників всіх типів шкіл і курсів та дитячих садків — 10.000 (високих шкіл тут не враховуємо).

До обласних та місцевих учительських громад!

Управа Центральної Української Учительської Громади висилає більшу кількість примірників цього числа журналу на адреси обласних учительських громад і доручає негайно розіслати їх на адреси місцевих учительських громад у відповідній кількості, беручи до уваги не тільки число членів даної місцевої громади, але й можливості продати журнал в місцевих кіосках чи через окремих кольпортерів. Місцеві ж громади негайно розпродадуть журнал своїм членам, як також дадуть деяку кількість примірників до кіосків або пішлють по таборах окремих кольпортерів. Зібрані гроші вишлють негайно на адресу: Проф. Василь Чередарчук, Авґсбург, Соммекасерне, блок 4.65. Від справного розпродажу журналу і поспіху у присилці грошей залежить розбудова нашого видання.

АДМІНІСТРАЦІЯ

РЕЦЕНЗІЇ

Д-р Маркіян Терлецький: „Нарис історії середньовіччя”. Видавниче товариство „Вернигора” 1947, 8^о, 120 сторін.

По довгому часі з'явився оце так дуже потрібний підручник середньовічної історії, на які наша література дуже убога. До 1939 р. користувалися в гімназіях в Галичині перекладом Барвінського польського підручника Вінкентія Закшевського (3 частини), що з наукового боку був дуже добрий, навіть з поданою бібліографією до всіх розділів, однак написаний тяжким стилем, що робило учням великі труднощі. Куди легший і приступніший був підручник всесвітньої історії Йосифа Чайківського, вільно перероблений з німецького підручника для учительських семінарій. Шойно за часів української державности в 1919 р. появилися на Наддніпрянщині підручник старовинної історії, а вже аж у Відні на еміграції 1920 р. дав М. Грушевський „Всесвітню історію” в двох частинах, місцями дуже цікаву своїми синтетичними узагальненнями, поглядами й оцінками та, проте, не зовсім достосовану до середньошкільних програм і потреб. Після I. світової війни під Польщею користувалися згаданими підручниками або польськими, що згодом появилися, як Геберта і Гебертової (старовинна історія) та Нанкого, Шельонговського і Домбровського, чи іншими, згодом достосованими до програм чотирирічної гімназії (Геберта, Мрозовської, Домбровського). На Наддніпрянщині послуговувалися за царських часів підручником Карєєва, а за більшовиків перекладами російських з суворо марксівським підходом. Українські підручники були майже вже зовсім вичерпані, а тим більше дуже важко було їх дістати на еміграції.

Потребу підручника всесвітньої історії відчували як учні, так професори дуже боляче, бо вчителі інколи не мали з чого підготуватися, а учні мусіли записувати виклади, що забиало багато часу і зупиняло помітно пророблення матеріалу. Тим то автор і видавництво зробили велику прислугу виданням названого підручника.

Підручник тим цікавий, що він опрацьований з української точки погляду, тобто автор багато місця відводить історії України і Слов'янщини взагалі, куди більше, як це є в західно-європейських підручниках, як також історію України зв'язує з всесвітньою і часто зображує на її тлі.

В кожному підручнику три моменти дуже важливі: 1. вибір і устійнення матеріалу (щоб не було забагато і не замало), 2. уклад і упорядкування матеріалу, 3. спосіб зображення фактів і їх причинно-генетичне пов'язання.

Автор вийшов переможно в основному в усіх трьох напрямках і дав нам зовсім добрий і проглядний підручник, достосований до теперішніх шкільних потреб і вимог.

Авторові належить тим більше признання, що вдалося йому того досягти якраз щодо середньовічної історії, якої матеріал, як відомо, дуже великий, різноманітний, скмплікований та поперехрещуваний. Як досвідчений практик не обтяжує автор пам'яті читача жодним балестом і непотрібними датами, пропускає тих володарів, що не мали помітнішого впливу на хід історичних подій, а намагається дати передусім розуміння історичного розвитку та його причин.

З таким вибором матеріалу можна погодитися, тим більше, що це тільки нарис історії, тобто репетиторіум, на яке видавництво призначило авторові тільки 120 сторін 8^о. Все ж таки в декількох випадках варт було б подати деякі подробиці і другорядні речі, коли зважити, що сьогодні ширші підручники, навіть німецькі, не так легко можна дістати. Декілька речей може слід було б сильніше підкреслити та висунути наперед.

Щодо укладу самого матеріалу, то тут можна зробити тільки одне завваження, а саме хрестоносні походи слід би перенести зараз після боротьби

проти інвеститури на стор. 52, а щойно опісля давати перегляд подій в часі тієї доби, у Франції, Англії, Німеччині й Україні. При такім укладі, як у автора, говорить автор під другою добою, що триває до року 1095, вже про події у Англії і Франції аж до 1270 р. Згадані уступи про Францію й Англію до 1270 р. слід перенести аж після хрестоносних походів або навіть і після середньовічної культури. Тут знову перегляд країв чи не краще починати з Німеччини, яка в той час через своїх римських цісарів відігравала значну ролю.

Зображення подій у автора згідне з сьгоднішньою наукою, одначе в кількох дрібніших питаннях іде автор за давнішими науковими поглядами, а не за найновішими, так, напр., найновіші досліді відкидають існування слов'янської держави Самона; зібрання „Руської Правди” приписують уже не Ярославі Мудрому, але його наслідникам; зразків київської церкви св. Софії дошукуються не в церкві тієї ж назви, тільки іншої церкви, т. зв. Неї в Царгороді; перші дипломатичні зв'язки київської держави з Заходом добувають не в посольстві Ольги до Оттона I., але в посольстві Русі до Людовика Побожного 839, хоч, правда, про тодішню Русь мало що знаємо; назви України виводять тепер не від граничного краю на межі Європи, але взагалі від „країни” „край”; і т. ін..

Сам виклад ясний, прозорий, зв'язкий, поправний, одначе не вважаю за правильне, що автор в розповіді на переміні вживає раз минулого, то знов теперішнього часу, і то навіть у тому самому реченні. Тим більш слід оминути майбутнього часу, як напр.: „Перша доба буде від упадку...” (стор. 5), але це тільки раз трапилось.

Ше кілька побажань до видавництва. Само видання, як на сьгоднішні тяжкі часи, оформлене зовнішньо зовсім вистачально, дарма що не ілюстроване, одначе слід би було в шк. підручниках консеквентно додержуватися одного правопису, тепер прийнятого. Тим часом раз назви народів писані з великої букви, то знов з малої, раз складені ті самі прикметники з розділкою (дефісом) напр., східно-римський, то знов без розділки, напр., західноримський, також апострофів в книжці немає. Інші правописні прогріхи (в дужках, як має бути): Єгипет (Стипет), фільсофія (філософія), тисячі (тисячі), світа (світу), рілі (ріллі), сьогодня (сьгодні), єпископ (єпископ), виїмком (війнятком), мітольоґія (мітологія), з поміж (з-поміж), посілости (посілости), мущини (мужчини), деревляного (дерев'яного), по смерті (по смерті), Іляріон (Іларіон), же, ж писане здебільша разом (має бути окремо). Також варт було виправити деякі слова, тепер в літературній мові не вживані: по тій причині (з тієї причини), більше чим (більш, як або ніж), рівнож (теж, також), прочий (інший), горожанський (громадянський), на Україні (в Україні), правітчині (прабатьківщині), між цісарством а папством (... і папством), так отже (отже, так: отже все на першому місці).

Зроблені нами завваження — це все дрібниці; згадую їх тому, бо знаю, що видавництво друкує вже новочасну історію і в підготові є старовинна. Важалося б, щоб в дальших частинах тих дрібних прогріхів не було. Одначе вони зовсім не зменшують великої вартости самої книжки і не заперечують факту, що нарешті по довгому часі дістала українська суспільність добрий, ориґінальний український підручник середньовічної історії.

Д-р П. Ісаїв

З розмірів загальної нужди, що панує серед людства, можна пізнати, що людина відхилилася від своєї природи і свого призначення.

Джон Генрі Ньюен

Важливі підручники й посібники

(Доповнення будуть дані в черговому числі)

Релігія

Божа наука. Катихизм християнсько-католицької віри на основі біблій. Для шкільного вжитку одобрений греко-катол. Єпископатом. Третє вид. Кооп. В-во „Заграва”. Гайденав, 1946, 8°, 187 ст., ілюстр., друк.

Біблійний Катехизм. Історія Нового Завіту. Ч. II. На правах рукопису. Видав Іван Дідюк. Госляр ам Гарц, 1946, 8°, 90 стор., ілюстр., циклостил. Дозволено до друку Ординаріятм Апост. Візитатури і Адм. Гр.-кат. Церкви в Німеччині.

Ів. Перелазний: Бог і наука. (Апологетика), Вюртемберг-Баден. Ельванген (Ягст), 1947, 8°, 102 стор., друк.

о. А. т. Тимків: Малий Катехизм. Видання Апостольської Візитатури. Мюнхен, 1946, циклостил.

о. М. Дядьо: Історія вселенської Церкви. Ляндсгут, 1947.

Архиеп. Михаїл: Поширений Катехизис Православної Церкви Християнської для середніх шкіл. Мюнхен, 1947, 8°, 144 стор.

Архиеп. Ігор: Коротка наука Закону Божого. Старий Заповіт. Друк. за згодою Св. Синоду УАПЦ. Авгсбург, 1946, 8°, 47 стор., ілюстр., друк.

о. доц. Михайло Карачківський: Священна історія Нового Заповіту. Підручник для народної школи та молодших класів гімназії. В-во „Рідна Школа”. Ганновер, 1947, 8°, 107 стор., ілюстр., друк.

Українська мова

Микола Карпич: Буквар для народних шкіл. В-во „Рідна Школа”. Ганновер, 1946, 8°, 95 стор. + 1 табл., ілюстр., фотодрук.

Українська читанка для II кл. нар. шк. (Укр. В-во Краків-Львів, 1942). Перевидана фотослюсбом. Мангайм, 1946, 8°, 160 стор., фотодр.

Е. Ю. Пеленський: Українська читанка для II класів народних шкіл. Кооп. В-во „Заграва”. Гайденав, 1946, 8°, 160 стор., ілюстр., фотодрук.

Е. Ю. Пеленський: Українська читанка для III кл. народних шкіл. Кооп. В-во „Заграва”. Гайденав, 1946, 8°, 176 стор., ілюстр., фотодрук.

Проф. П. Ковалів: Граматика української мови. Мюнхен, 1946, 8°, 149 стор., друк.

Проф. В. Катран: Граматика української мови, ч. I. Фонетика і морфологія. Підручник для старших класів гімназії і самоосвіти. Мангайм, 1946, 8°, 167 стор., друк.

Петро Оксаненко: Український правопис. Найголовніші правила українського правопису в зв'язку з граматикою. Авгсбург, 1946, 8°, 56 стор., друк.

Юрій Шерех: Головні правила українського правопису. В-во „Прометей”, 1946, 16°, 59 + 2 неп. стор., друк.

Український правопис, упорядкував Іван Зілинський (фотопередрук, 1946 р.), 8°, 75 стор.

Д-р Ярослав Рудницький: Український правопис. Прага, 1942, (фотопередрук 1946), 16°, 27 стор.

Проф. П. Ковалів: Граматичні і правописні вправи. Підручник для українських шкіл, гімназій і самоосвіти. Накл. В-ва „Рідне Слово”, Мюнхен, 1946, 8°, 64 + 4 стор., друк.

Правописний словник. Зредагував А. Орел. Авгсбург, 1946, 16°, 272 стор., друк.

В. Радзикевиц: Історія української літератури. Укр. Видавн. Т-во „Вернигора”. Мюнхен, 1947, 8°, Часть I. Давня і середня доба — 92 стор., Ч. II. Нова доба — 158 стор., друк.

Латинська мова

Микола Панчук: Scholae Latinae I. Укр. Таборова Гімназія. Бад-Верісгофен, 1946, 8°, 76 стор., ілюстр., друк. (Той же підручник видано В-вом „Укр. Книга”, Авгсбург, 1946, без словника, 8°, 46 стор., фотодрук).

Англійська мова

Д-р Ю. Чорний: English. Англійська мова для кожного (для шкіл, курсів, самонавчання). Накл. україн-

ської книгарні в Авгсбурзі, 1946, 8°, 76 стор., друк.

Short stories with english-ukrainian vocabulary. Короткі оповідання з англійсько-українським словником. Авгсбург, 1946, 8°, 48 стор., фотодрук.

Fairytales. Collected by A. Stefan. „Українська Книга”. Авгсбург, 1946, 8°, 31 стор., ілюстр., друк.

Lessons in English. Підручник англ. мови для гімназії. Упорядкувала О. П. В-во „Рідна Школа”. Ганновер, 1947, 16°, 150 стор., ілюстр., фотодрук.

Англійсько-український словничок з вимовою. 1946, 16°, 129 стор., фотодрук.

Українсько-англійський словник. Уложив В. Захарків. Регенсбург, 1946, 16°, 128 стор., друк.

Історія

Іван Крип'якевич: **Історія України.** Видавн. Т-во „Вернигора”, (Мюнхен 1946), 8°, 80 стор. + 2 мапи, друк.

Д-р Маркіян Терлецький: **Нарис історії середньовіччя.** Видавниче Т-во „Вернигора”. (Мюнхен), 1947, 8°, 120 стор., друк.

Проф. М. Р.: **Історія старинного сходу.** Нарис для шкільного вжитку. На правах рукопису. (Ляндсгут, 1946), 8°, 22 стор., циклостиль.

Проф. М. Р.: **Історія Греції.** На правах рукопису. (Ляндсгут, 1946), 8°, 66 стор., циклостиль.

Проф. М. Р.: **Історія Риму.** На правах рукопису. (Ляндсгут, 1946), 8°, ч. I. — 36 стор., ч. II. — 53 стор., циклостиль.

Географія

Іван Тесля: **Наша Батьківщина.** (Укр. В-во Краків-Львів, 1942), фотодрук, 1947, 8°, 180 стор., ілюстр.

Д-р Мирон Дольницький: **Географія України.** Видавниче Т-во „Вернигора”, (Мюнхен), 1947, 8°, 90 стор. + 1 мапи, друк.

Іван Мар'єнко: **Практичні вправи з географії.** „Українська Книга”. Авгсбург, 1946, 4° ХХІІ табл., фотодрук.

Іван Мар'єнко: **Показник географічних назв та методичні вказівки до зошита „Практичні вправи з географії”.** Т-во „Укр. Книга”. Авгсбург, 1946, 8°, 44 стор., друк.

Іван Б-о: **Фізична географія** для початкових шкіл. В-во „Шляхи на Україну”. На чужині. Ганновер, 1945, 4°, 22 стор., ілюстр., циклостиль.

І. Т.: **Географічні нариси позаєвропейських країн.** Часть I. Північна і Південна Америка. Мюнхен, 1946, 4°, 62 стор. + 2 мапи.

Природознавство

Ботаніка. Підручник для гімназії. Упорядкувала А. Динь. Т-во „Рідна Школа”. Ганновер, 1946, 16°, 168 стор., друк.

Неорганічна хемія. Підручник для гімназії. Упорядкувала А. Динь. В-во „Рідна Школа”. Ганновер, 1947, 8°, 145 стор., ілюстр., друк.

Математика

Улян Карпенко: **Рахунки** для першої класи початкових шкіл. (Фотопередрук, 1946 р.), 8°, 32 стор.

Улян Карпенко: **Рахунки** для першої класи народніх шкіл. Кооп. В-во „Заграва”. Гайденав, 1946 і 1947, 8°, 79 стор., ілюстр., друк.

Рахунки для другої класи народніх шкіл. Кооп. Т-во „Заграва”. Гайденав, 1946, 8°, 94 стор., ілюстр., друк.

Рахунки для третьої класи народніх шкіл. Кооп. Т-во „Заграва”. Гайденав, 1946, 8°, 100 стор., ілюстр., друк.

Рахунки. Третя клася народніх шкіл. (Мюнхен), 8°, 88 стор., ілюстр., друк.

Рахунки для четвертої класи народніх шкіл. Кооп. Т-во „Заграва”. Гайденав, 1946, 8°, 148 стор., ілюстр., друк.

Б. Прокопів: **Збірник вправ і задач з арифметики.** Для гімназій та інш. середніх шкіл, ч. I. і II. „Рідна Школа”. Ганновер, 1946, 8°.

Проф. П. Клименко: **Довідник з математики;** I част. Арифметика і алгебра. В-во „Українська Книга”. Авгсбург, 1946, 8°, 90 стор., фотоспос.